

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nro. 9.

**A FELS. R. TSASZARNAK ÉS A KIRALYNAK
KEGYELMES ENGEDELMEBŐL.**

*Költ Bétsben Kedden Juliusnak 30-ik napján,
1799-ik esztendőben.*

B é t s.

Tegnap előtt este egy Anglus hajós kapitány érkezett ide Kurir fővel, a' ki által azt az igen kellemetes hirt közli *Nelson* Anglus Admiralis a' Cs. Kir. udvarral, hogy a' Nápolyi Kir. Armádia, *Cardinalis Ruffo* vezérlése alatt Juniusnak vége felé Nápoly várasába bé ment, 's azt minden erősségeivel együtt el foglalta. Önön maga a' Királyi familia Junius 28-ik napján várattatott oda. — A' várasnak meg hódoltatásában nagy segítségére voltak *Ruffo* Cardinalisnak azon varas kikötő helye előtt dárab ideig állkodott, 's végre abba bé is ment egyesült Anglus Nápolyi hadakozó hajók.

A' *Florenziában* lévő Anglus követtel *Windham* Urral is közlötté *Nelson* Admiralis ezen örvendetes történetet, és azt is, hogy a' Nápolyi patriotáknak hitetlen vezérjek *Caracciolo* több ex Nemes háza árulokkal együtt, a' *Minerva* nevű Nápolyi fregaton, mellynek Kavalier *Thurn* a' kormányozója, minden törvény nélkül fel akasztatott. — Ilyen jutalmok izokott a' hűség-telen háza árulóknak lenni.

Az a' kellemetes hír is nem kis örömet gerjesztett a' Cs. Királyi udvarban, hogy már az egész Toskánai nagy herczegségből ki üzetettek a' Francziák, még pedig nem annyira a' Cs. BCB Ady János Egyetem Intézményi Könyvtár fel támadt föld népe által. Az egész nagy herczegségnek le irhatatlan az öröme ezen óhajtott történeten, 's minden lakos szive szerezént kívánnya, hogy a' Nagy hercegi familia minél előbb oda vissza mehessen.

Tegnap este egy Kurir érkezett ide *Alessandriából*, azzal az örvendetes hírrel, hogy annak erősségét a' mi győzedelmes seregeink capitulatio mellett által vették. Erről bővebb tudósitást fogunk másszor Erd. Olvasóinkal közleni.

Hadi Történetek.

I. Olasz Országban.

Alessandria della Paglia, tulajdonképen nem a' *Pedemontiumi*, hanem a' *Mediolanumi* herczegséghez tartozott, és a' Spanyol Orzági lucellio miatt támadt háború után, 1719-ik évben adattatott *Károly Emmanuel Victor* Szabaudiai herczegnek, a' ki ugyan akkor Szárdinai királysága emeltetvén, azon várost, mint a' *Tanaro* folyó viz mellett fekvő igen alkalma-

tos helyet meg-erősítette, 's olly állapotba helyeztette, hogy akármely ellenség is nem könnyen juthat annak birására. Minekutánna a' Francia republikanusai armádia ennekelőtte harmadfél elztendővel Olafz Orizágnak felső részét el borította, és a' Pedemontiumi herczegségbe is bé rontott volna, annak fő vezérje a' híres *Bonaparte* olly fel tételek mellett kötött a' moltan élő és uralkodó Fels. Szárdinai királlyal *Károly Emmanuel Ferdinandal* békelléget, hogy a' Fels. Auszriai Házzal leendő békellég idejéig, mind abba, mind a' több Pedemontiumi erőllégekbe Francia örizetek tétetődjenek. Ez ugyan meg történt, de még is nemcsak vissza nem adták a' Franciaiak a' Fels. Szárdinai Királynak azon erőllégeket, sőt a' mint friss em' ékezetünkben vagy on, különbkülöbféle színek alatt az egész herczegségnek birtokától meg-folztottak, 's a' Szárdinai szigetbe küldötték ő Felségét.

Ennek az *Alessandriai* erőllégnek Cs. K. feregek által való és még most is tartó ostromlatásáról azt írja lovas fő vezér *Melas* 17-ik Juliusban költ, és a' Fels. udvari hadi Cancellariához intezett tudositásában, hogy a' várban lévő ellenség, az előtt való napon, a' mi második páralella lántzaínkra, a' kazamatákból erőllen lövöldöztett, és egy kevéssé hátraltatta is de egészlen meg nem akadályoztathatta a' mi ostromló feregeinket, úgy annyira, hogy *Julius* 17-ikén már a' vár előtt való mezőségig vonattattak a' fáncozok. Nékünk 24 óra alatt egy emberünknel több agyon nem lövetett, 's hétnél több lebbe nem esett, a' kik közt vagy on Gróf *Fusco* granatéros Kapitány, a' *Wouwremans* battallionjától.

Továbba azt is jelenti a' fent nevezett lovas fő vezér, hogy a' mi ostromló batterciánk még

most is derekasan tüzelnek azon erőffégre, és hogy néhány apró muníciójalis tárákoo kívül, egy szenés magazinot is meg gyujtottak, a' melly hogy ha tovább is ily izerentséllen fog folytatódni, nem fokára kéntelen leszen az ellenség azon várat győzedelmes feregeinknek által adni.

Ezen officialis tudósításon kívül, más magános, de hiteles híreket is közölhetünk Erd. Olvasóinkkal. Az első ebből áll, hogy ezen folyó hónapnak 7-ikét meg előzőtt éjjel 200 bátor izivü vitézeink válalkoztak ki ostromló feregeink közzül, a' kik nagy tsendefféggel ki menvén tábor helyekről, az első Francia sátrását le vágták, a' többit, a' kik mindnyájau aluttak, bajonettaikkal által izurdalták; hasonlóképen bántak a' második vigyázaton állott sátrásokkal; ezt miveltek a' harmad rendbeliekkel is, és ha számosabban voltak, 's lojtorjákat is vittek volna magokkal, a' várban lévő Fr. katona őrizet is el nyomhatták volna. Végtére ezek is fel ébredvén álmaikból erőssen ágyuztak a' mi 200 vitézeinkre, de már akkor ők is vissz huzták magokat, 's 19. Francziát ejtettek fogságra, e' mellett két malmot gyujtottak meg, a' melly nem kevés kárára szolgál a' benn lévő Francia őrizetnek.

A' második történetet ekként adja elő egy jó barátunk által velünk közlött levél: *Julius* 12-ik napján egy Cs. Kir. pattantyus monturba öltözött, és mellyén arany érdem pénzt viselő Frantzia katona imitt amott még fordulván ostromló feregeink táborában, az általunk készitetett sáncokat, batteriákat, 's több éféle készületeket meg nézegetett, végre a' külső vigyázatokon által menvén, és semmi gyanuságot nem támasztván katonáinkban, midőn mintegy egy puska lö-

vésre lett volna külső frázsainktól, akkor megfűtamodott, 's a' pallizádákhoz érkezvén a' Francziák által bé véteződött. Ekkor vették észre a' mi külső frázsaink, hogy a' bárány köntösbe ravalz róka volt fel ölközve.

A' *Mantuai* várnak ostromoltatásáról olly jelentést tett B. *Kray* hadi Tárnok mester *Julius* 19-ikén, hogy már a' második parallela lántz is munkába vetetődött, és hogy már kélzen vagnak egynéhány batteriák is. — Az ellenség ugyan szünelenül ágyúz lánczásokra, és többre bombákkal és gránátokkal, de még is kevés kárt tehet munkásainkban, ugy hogy 21 óra el foigása alatt többet nem lehetett ágyón nem löhetiek, 's hétnél többet sebbe nem ejthetiek.

Az Olasz Országi levelek szerént *Constantin* Orosz nagy herczeg, Gr. *Suwarow* Orosz Feldmarsal, és *Melas*, *Lichtenstein*, *Mitrovszky*, *Laudon*, és *Bellsgarde* Cs. K. Generálisok *Alessandriában* vagnak a' vár ostromlására tétett kézfűleteket az utolsó General igazgatja. Azon 14 virézi ordókat, a' mellyeket a' Fels. Orosz Császár Gr. *Suwarownak* küldött, e' folyó hólnapnak 2-ikán osztotta ki a' nevezett Feldmarsal azoknak az Orosz tiszteknek, a' kik a' Francziákkal való ütközetekben magokat meg különböztették; azután az oda való fő templomban *Te Deum laudamus* tartatott a' *Piacenza* mellett nyert hármag győzedelmnek meg halalására; délben az egész ott lévő Generalitás meg vendéglített, a' melly alkalmatossággal sok jó pohár bór üressítetett ki az ölzve szövetkezett fejedelmi udvaroknak egészségéért sürü ágyú ropogások alatt. — Estve concert, bál és teatrum volt. Itten, Gr. *Suwarownak*, *Melas* és *Rosenberg* Generálisoknak neveik által láttzó tűzben tündöklöttek. Gr. *Suwarow* önnön maga is jelen volt a' teatrum-

ban. — *Melas* fő lovas Generalis 200 olly lajtorjákat készitet nagy fietséggel, a' mellyeken a' várnak külső bátyaira az ostromló katonák fel hághassanak. — *Turinból* is fok illy lajtorják várattatnak *Alessandria* alá. — A' Cs. Királyi és Orosz seregek *St. Giulano* és *Novi* közt tábo-roznak.

A' fent említett *Te Deum* laudamus tartasá-sának alkalmatosságával igen nagy buzgoságot mutatott az ősz héros *Suwarow*, és noha párnakat akartak térdei alá tenni, ő mindazáltal a' tsupa kövön térdepelt, és ottan ottan a' földig borúlt ábrázatjával. — Midőn az oda való püs-pök különös áldást adott vólna reája, 's imad-kozik vólna, a' *Central-University Libray Clej* a' másként kemény szivű katona, hogy sűrű könyök folytak le szemeiből. — Ekkor mutatta magát inneplő forma ruhájában leg elsőben, a' melly 9. vitézi ordóval, és a' Fels. Császár és Király brilliantos képével vala fel ékesítettve. — Ő minden tetteiben valóságos originalis embernek mutattya magát, sohol semmi kvártélyán meg nem szenved a' tükröt, 's maga meg vallya, hogy 40 esztendőől fogva magát soha sem lát-ta — sem orát, sem pénzt soha sem hord ma-gánál.

Turinból, a' mint onnan iratik, számos ha-di tisztek utaztak *Aostíba*, Szabaudia *Aostai* her-czogségnek fő városába, azon 12000 főből álló Ausztriai és Orosz hadi seregekhez, a' mellyek azon herczogségen, és a' Sz. Bernard hegyén ke-resztül Geneva felé marsiroznak a' *Károly* fő herczeg Helvetziai hadi operatióinak elő mene-tele titésére. (a) — A' Pedemontziumi ármadi-

(a) A' Sz. Bernard hegye azon magas és irtódz-tató nagy hegy, a' mellyen a' *Wallesiából*

ának helyre allítására nagy áldozatokat tesznek a' lakosok, és a' mi aranyok 's ezüstsíjök vólt, azokat magok önként és jó kedvel által adták a' Kórmányszéknek. — A' szerzetes Rendeket is annyira meg lelkesítette a' hazai szeretet, hogy minden klastromjaikban, 's templomjaikban találtott arany 's ezüst edényeket a' Status szükségének ki potolására ajánlották.

Egy *Julius* 13-ik napján költ *Póviai* magános levél illyetén történetet ad elő: „Tegnap, ugymond, az az, *Julius* 12-ikén az *Aleffandriai* várbán lévő *Francia* *Commendans*, *General Gordan*, tseresnyét és fejer kenyeret kéretett *Gr. Suwarow* *Feldmarschal* a *Centráli* *Univarsity* *Clujéki* tseresnyét azzal a' biztatással, hogy harmad nap múlva frissen sült kenyerral is főgna néki szolgálni. Bé is tellyesítette igiretét, mivel *Julius* 14 ikén 170 ágyúval fogatott az *Aleffandriai* várnak ostromlásához.

Moreau *Fr.* fő vezér *Gr. Suwarow* *Feldmarschal*hoz küldött levelében azon panaszolkodott, hogy az *Auftriai* és *Orosz* hadi nép, még a' hadi fogságba esett *Francia* katonákat is le vagdallyák, a' melly dolog egy átallyában ellenkezik a' *Nemzeti* és *hadi* törvényekkel. Erre akként válaszolt *Gr. Suwarow*, hogy az tsak egyszerű, és akkor is nem ok nélkül történt meg, mivel egy *Francia* *Corpus* fogságba esvén, 's fegyverét le rakván, abban a' izempillantásban,

Olafz *Országba* vivő út keresztül megven, és harmad nap alatt is allig lehet a' tetejére fel mászni. Ezen a' tetőn vagyon a' *Sz. Bernard* gazdag abbatiája, a' mellyben minden utazóknak harmadnapig ingyen szállás, étel, és ital szokott adattatni.

a' mellyben az Auszriai és Orosz katonák őket elvezetni akarták volna, ismét fegyvereikhez nyúltak, 's amazokra tüzet adtak, következéskepen a' mit magok kerellek azt meg is találták.

Gr. Klenau Cs. Kir. Generál már benne vagyon Florentziában, a' honnan nyakra főre ki futottak az ott lévő Fr. katonák, mihelyt halottak a' Cs. K. hadi népnek oda való közelgetését. Valami t a' *Pedemontiumi* ügy a' Toskánai herczegségekben sok kárt tett nekik az ellenek meg busúit föld népe.

II. Helvétziában.

Igen még most is oly isandélességek vannak a' két egymás ellen hadakozó armadiák mint ennekötte két 's három héttel voltak. — *Maffena* fő vezér segítséget vár Francia Országból, ment is már valami hozzá, de az sokkal kevesebb, mint sem a' maga seregeivel a' Cs. K. győzedelmes armádia ellen meg állhatna. E' mellett igen nagy izükséget szenved armadiája Helvétziaiak minden eleségiöl ki üresítetett napnyugoti tartományaiban. — A' *Schwiczi Canton* ből és a' *Zugi Canton* nak egy részéből egészen ki üresettek a' Francziák, és most a' *Zugi* tó, és a' felső *Albis* közt tanyáznak. Hogyha innen is ki küszöböltetnének, lehetetlen volna nekik az *Albis* hegyeken meg maradni. Mennyi számmal légyenek még mellettek a' Helvétusok, biz onyoffan nem tudhatni, a' töllök hozzánk által szökött katonák azt beszélik, hogy allig lehet azoknak a' számát 1000 emberre tenni. Mások ismét azt mondják, hogy a' most *Bernában* lévő Helvétziai Directorium a' még a' áttok lévő *Canton* bban, nevezetössen a' *Rernaiban*, *Zürichiben*, *Solothurniban*, *Basileaiban*, *Freyburgiban*, és a' *Luzerniben* minden fegyvert fogható férfit

fegyverbe akar öltöztetni. De ezt nem egy könnyen viheti végbe, nemcsak azért, mivel a' szükséges fegyver nélkül szükölködnek, hanem leg inkább azért, mivel igen kevés hajlandóságot mutat az ifjuság a' Cs. K. ármadia ellen való hadakozásra, úgy annyira, hogy még azok között is, a' kik leg hivebbeknek tartattak a' Francziákhoz, százanként szökösnek hozzánk által. —

A' *Zürichi* Cantonban lakó föld népe, a' hol tudniillik *Massena* fő vezér hadi szállása vagyon, leg nagyobb patriotismust mutat az új democratica constitutzióhoz, *Bernában* nagyobb számmal vagynak az aristocrata a' democratáknál, és még több befolyással bírának a' Helvétziai Directorium és a' Francziák sújtó vesszejektől nem félének. — A' *Basileai* Cantonbeliek szüntelen antikálnak, és a' merre fúj a' szél arra fordítják köpönyegjüket. — Ezeknek nyomdokaikat követik a' *Solothurni* és *Freyburgi* Cantonbeliek, hanem belsőképen ök is a' régi alkotmányhoz ragaszkodnak.

A' *Károly* Kir. fő herceg hadi fő szállásán ki adattatni szokott politica és hadi dolgokat magokban foglaló újság levelek ekként adják elő néhány Helvétziai Cantonoknak jelenvaló állapotját: „A' *Glarus* Cantonbeliek, ugymond, egészen a' Cs. K. seregekhez tsatolták magokat, világosan hadakoznak a' Francziák ellen, és az ő hadi vezérjek *Zwikli*, a' *Brunnen* mellett történt tsata után regularis jelentést küldött annak minivoltáról a' Glarusi Tanátsához. — Ez a' Canton az előbbi igazgatás formájának vissza állításátása után, világosan vissza hivatta azokat, a' kik azon Cantonbeliek közül vagy a' Helvétziai törvénytevő Tanátsnál, vagy másutt közönséges hivatalt viselnek. — A' *Schviczi* Cantonbeliek még ezt nem mivelhették, még most is a' Francziák birtokokban lévén hazájoknak egy része,

azonban! ők is az előbbi alkotmányt állították fel magok közt. — A' *Sargansi* Præfectura, a' melly vóltaképen nem magától függő, hanem a' 8. Helvécziai Cantonok birtokában lévő tartomány, 2, deputatust küldvén Károly Kir. fő herczeghez, két kompánia katonaságot ajánlott a' Cs. Kir. ármadia segítségére, egyszersmind arról is hivatalbeli jelentést tett, hogy az a' lakosoknak közönséges meg egyezeséből vissza akarja az előbbi alkotmányt állítani. — A' *Thurgoviai* Præfecturában, és a' *St. Galleni* Apéturságban, mind a' polgári, mind a' törvényes dolgokra nézve mindenek az előbbi formába öntettek, és azok, a' kik rész szerént a' Francziák rész szerént a' Helvécziai Directorium által örökségeiktől meg folztattak, ismét be léptek azoknak birtokába. —

A' *Constantziai* püspökségben, és a' *Schafhausen* Cantonban, sőt magában *Schafhausen* városában is meg fordultak a' dolgok, és ebben, *Julius* 14-ik napján, azon mód szerént állítatott fel a' provisoria kormány szék, a' mint a' régi *Constitutio* ez előtt 400 esztendőkkel elejekbe írta. A' társaságok és czéhek képviselőket választván magok közzül, a' Tanács házba küldötték őket olly véggel, hogy a' Kormányfésznek és egyéb hivataloknak folytatására alkalmas és jó hazafi polgárokat válasszanak.

Önnön magok a' Helvécziaiban táborozó Francziák azt beszélik, hogy tsak addig nyugosznak a' Cs. Kir. gyözedelmes seregeknek fegyvereik, míg azon 35000 főből álló Orosz ármadia oda érkezik, és a' mély négy colonnéban, erős lépésekkel marsirozik a' Rénus felé. — Ennek az ármadiának első colonnéja, a' melly az Urali Kozákokból, 2, dragonyos regimentből, és sok muskatérosokból és granatérosokból állott, *Julius* 12 ik napján marsirozott *Prágán* keresztül. — Az oda való Publicumnak figyelmetességét egész-

len magára vonta ezen Orosz colonne, és a' kinek csak ép keze laba vólt, ki ment annak szemelésére. — Az *Asiai Urali Kofakok* mentek legelől, a' kiknek martialis tekintetek, göndör hajók és szakállók; de leg kiváltképen szép fegyverek tisztéletet és félelmet gerjesztettek a' nézőkben. Lovaik aprók, könnyűk, és olly gyors futók mint a' szarvas. — Magok szep növésű, barna, és erős izmos emberek, sokaknak közülök a' melye közepéig ér a' szakálla, köntösök egy bőv 's bokáig erő nadrágból, különbkülönb színű felső rövid ujas dolmányból, és rövid szárú saruból áll; dolmányokat széles övvel szorittyák magokhoz. Görbe kard függ oldalokon, flintájokat egy villa formájú közre tartják, s nyíkákat kibazzállás el a' lövést, 's. a. t. A' *Kozákokat* 2, dragonyos regiment követte, a' mellynek tagjai sok érdem pénzel tündöklöttek. Utól a' muskatirosok és granatirosok marfiroztak. Az utólsóbbaknak egy réf hosszúságú a' bajonettájok. Sok granatírosnak 2. 3. főt négy érdem pénz is függött a' mellyén. — A' Generalitást gazdagon megvendéglette a' Prágai Ersek; a' gyalogság a' városban magában, a' lovasság pedig a' szomszéd falukban szállítottak kvártélyba.

Francia Respublika.

Soha sem vólt a' Francia nemzet nagyobb veszedelemben mint most vagy on, annak akár belső akár külső körülállásait tekintsük. — Belsőképen egészlen meg vagy on a' közönséges tsendesség és bátorság háborítottva, és a' mindennapi szomorú történetek miatt a' fiú az atyának, ez a' fiának, feleségének, rokonjának, szomszédjának, és a' vele egy kenyeret és sőt évőnek sem hiszen. A' *Wendeistak*, a' *Chouansok* és *Royalisták* ujabb mozdulásban lenni tapasztaltatnak, mindenütt rablanak, pusztitnak, és a' hó!

Izerit tehetik, meg öldösik a' patriotákat, 's ezeknek színek alatt, gyakorta a' leg ártatlanabb embereket is. — A' constitutióval, a' kormány-nyal, és a' dolgoknak mostani folyamattal meg nem elégedők, várasenként, falunként jár-
kálnak, és igyekeznek másokat is fel ingerelni az előjárók ellen. — A' tsalárd, és a' nemzet véres verejtéken hizni kívánó tisztviselők miatt, ujjabb ujjabb tereh rakattatik a' nemzet vállaira, melly természetesen béketelenséget okoz az embereknek, semmi jó ki menetelét nem látván a' mostani revoluzciónak, a' melly 10 esztendőktől fogva egynéhány millió embert temetett a' föld alá; a' minden vég nélkül tett költségeknek pedig allig lehet a' izámat is ki mondani, mellynek nagy költség a' Contraz University Library kényot-
ták el, a' kik a' Respublika ingadozó hajójának kormányán ültek, mint p. o. a' leg közelebb hivatallyokból le hányatott Ex-Directorok, és ezeknek czimboras társaik, a' kik fölül azt be-
szélik a' Párisi közöcséges levelek, hogy ők *Hamburgon* és *Bremán* keresztül 300 millió liver-
nél többet küldöttek a' *Londoni* bankóba.

Francia Országának csak nem minden sze-
geletiből eszédező levelek küldetnek a' Fő Kor-
mányfőkhöz; az eránt, hogy ezen tolvaj és
haza áruló Ex-Directorok, miniszterek, sőt még
azok a' Generalisok is, a' kik velk egyet ért-
vén meg lábolhatatlan veszedelembe ejtették a'
Fr. nemzetet, példásképen büntetődjenek meg.
— E' mellett sok apró könyvetskék repdesnek
a' Publicumban, a' mellyekben otsmany színek-
kel felfuttetnek le *Reubel*, *Merlin* és *Lareveille*-
re Ex-Directorok. — *Reubel*, a' ki eleve érzvén
a' Táfran illatot, nemzeti képviselőnek választat-
ta magát, ilyenképen szollott a' 200 Tanatsá-
nak 13-ik *Juliusi* gyűllesében: „Sok hamis írá-
sok forognak, ugymond, a' Publicum kezében
én ellenem, és vólt Collegaim ellen, holott mi

híven és igazán szolgáltunk a' hazának. Tékozással vádolnak bennünket, holott mi egész erőnket annak meg akadályoztatására fordítottuk, hogyha *Rapinat* kötelességet nem mivelte, lakolylyon érte, de a' törvény ízerént, és nem az irigy embereknek hamis vádolásokra. — Azt mondják, hogy mi kész akartva vezgettük el *Bonapartét* 's vele együtt a' Respublikának leg jobb Generálisait? Nem a' most élő, hanem a' következő nemzetségek tehetnek ezen expeditióról itilletet, ő maga tfinálta azon planumot, és ki ne engedett volna egy olly heros enthusiasmusának, a' ki előtt minden nehézségek el tűntek? Kivánám, hogy vádolóink ültetnének a' kórmányfzékbe, majd bennön magok tapasztalják, melly nehéz legyen ott jót mivelni, és a' rosszat el távoztatni. — Mi kétségbe nem estünk a' Respublikának bölöksága felől akkor, midön a' Directorságba léptünk, és sem fegyvere, sem elesege, sem pénze nem vólt az armadiának, a' midön a' *Wendeisták* és *Chouansok* pulztitották az Országot. — Bár legynk mi a' 18-ik *Fructidornak*, a' melly a' *Rojalismusnak* diadalmát meg akadályoztatta, engesztelő áldozatjaiva. — Ez a' *St. Jámesi Cabinetnek* a' fő czélja. Nemzeti képviselők! erőfítsétek meg munkaitokat, állasatok magatok közt vissza az egyességetre! az idegen Orzági Spionok nagyon vigyáznak reátok, 's ök azok, a' kik a' republikánusok közt támadt villongást allattomban éleszgetik s. a. t.

Nemtsak az Ex-Directorok, a' vólt hadi Financialis, és belső dolgokra ügyelő ministerek, hanem a' külső dolgokat igazgató minister *Talleyrand* is vádoltatik a' Respublikához való hüségtelességgel, 's őt is méltónak itili a' *Publicum* a' példás büntetésre. Ő magat, ki adott írásában azzal menti, hogy ő 18 hólnapoktól fogva leg kisebb részt sem vett a' közönséges

dolgoknak folytatásában, mindent maga kívánt a' Directorium mivelni, reá semmit sem bízott; a' Directorium tamadta meg ellenségesrepen Rómát, Nápoly Országot, Pedemontiumot, és Helvetiát, ennek szerző oka pedig Reubel vólt, és ha, ugymond ő továbbba, az Ex-Directoroknak tetteiket jól meg vizsgállyuk, nem tudálhatjuk, hogy új Coalitio támadt a' Fr. Respublika ellen, és hogy olly kevés barattya, 's annyi ellenségei vagynak a' Franczia Nemzetnek.

* * *

A' Glauber tsudállatos Sójáról való Oktatásnak folytatása.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Elöre képzeltem, miként okoskodtanak légyen Erd. Olvasóink közzül nem kevesen a' barmoknak Glauber Sójával való orvosoltatásokról. Meg engedjük, ugymondnak ök, hogy ezen Só jó *Præservativum* légyen a' barmoknak nyavalyáktól való még mentetésekre; de hol vennénk mi annyi Glauber Sót, az egész Magyar Orzági materialis bóltokban és Apatikákban nem lehetne tsak annyit is találni, a' mennyi a' Ketskeméti pusztákon legelő szarvas marhának és lovaknak elegendő vólna, és ha találtatna is, nem minden gazda ember fizethetné meg annak, mint külső Orzági productumnak, az árrat. Mind a' két ellenvetés igaz, de még sem ollyan, a' melyeket el ne lehetne háritani. A' Furedi sava nyú viznél lévő Cameralis Orvos Doctor Oesterreicher József Ur talalt néhány eiztendőkkal ennek-előtte a' Magyar Hazának kebeleben egy olly Sót, a' melyet a' Glauber tsudállatos Sójánál, nem tsak nem alább vaiónak, sőt némelly r szben, jobnak és hathatosabnak találtak az avval próbát tett Chemicusok és Orvos Doctorok. Ennek a' Sónak: *Sal mirabilis natus Hungaricus* nevet

adott annak tudós fel találója. Ennek a' Sónak hathatosságát valamint az emberek, úgy a' barmok nyavalyáiknak orvoslásokban, sok izben tapasztalták, és még ma is tapasztalják az ahöz értő emberek. Hogy ez úgy legyen, vagynak arról a' fent nevezett talaló Urnak hiteles bizonyosság levelei. — Néhai *Veza Gábor* Ur, Ő Császári 's Apostoli Kir. Felsőge Tanátosfia, a' Tudományokra ügyelő Commiffiónak Referens Assessora, a' Pesti Királyi Vniverfitásnál lévő Medicum Collegiumnak Præfesse és Directora, Magyar Országának Proto-Medicussa, azt mondja *Budán* 1794. eszt. Februarius 1. ső napján adott testimoniumában, hogy az *Oesterreicher József* Orvos Doctor Ur által talaltatott *Sal mirabilis nativus Hungaricus*, az az, a' Magyar termésű tsudállatos Só, sem külső, sem belső tulajdonságaira, sem annak hasznos voltára nézve nem alább való a' *Glauber tsudállatos* és a' *Károly Fürdője Sójánál* (*Sal Thermarum Carolinarum*) és valamint ezek, úgy a' *Titt. Oesterreicher* Ur Magy. Országgi tsudállatos Sója is jó izű, és porrá változik a' szabad levegőn.

A' *Pesti* Királyi Vniverfitásban a' Barmokat Orvosló Tudománynak Közönséges Tanítója, *Titt. Tólnay Sándor* Professor Ur, illyetén dicsőre emlíkezik *Pesten* 1797-ik eszt. Majus 20 ik napján költ tanubizonyosság levelében ezen Sóról: „Alabb meg irt præsentibus attestalom, hogy a' Fels. K. Magyar helytartó Tanátsnak parantsolatjára, itten, a' közönséges Barom állatok Ispotáljában a' többi experimentumok közt, azon tsudállatos Magy. Országgi Sóval is (*Sal mirabilis nativus Hungaricus*), mellyet *Doct. Oesterreicher* Füredi Phycicus Ur fel talált, több izbeli próbákat tettünk, és nyilván is tapasztaltuk, hogy azon felyebb említett tsuda Sónak hivesítő, hashajtó, el olzlató, vért, epét és gyomort tisztító ereje legyen, és hogy az állatoknak külömbfele nya-

valyáiban is, ugymint a' nyálas tüdő-gyulladásban, a' has szorulásban, a' meg romlott vér, és epétől támadott betegségekben, főképen pedig a' lovak roszféle és kóborló-kehés nyavalyájok ellen, nagy hasznú orvosság légyen, és minihogy ezen tudállatos Sós Magyar Országai productum, és azt a' többi patikai hasznos sók és szerek közt leg óltóbb árron meg lehet szerezni, azon okból én azt a' Falusi marhás gazdáknak is, addég is, míg én azzal egyéb betegségekben is több próbákat tehetek, azon fellyebb meg nevezett állatok nyavalyáiban, mint hasznos orvosságot különöfenn recommendalom T. S.

Hogy egyebeket, a' mellyek a' Magyar Országai tudállatos Sónak Univerzitére is megállhatnának, el-halgassak, utollyára azt említem, hogy a' Fels. Királyi Magyar Helytartó Tanács 1794-ik elztendőben, a' 9063 szám alatt költ circuláris levele által minden Magyar Országai Jurisdictionknak, kiváltképen való módon javasolta ezt a' Sót, a' mellyel tudniillik mind a' ragadó, mind a' köz nép közt gyakran uralkodni szokott nyavalyáknak orvoslásokban nagy haszonnal élhetnének az Orvos Doctorok, és Chirurgo-sok.

Ennek a' Magy. Országai tudállatos Sónak latja 1. krajtzáron, fontja pedig 32 krajtzáron árultatik, és fő magazinumja vagon Pesten *Rikl Jósef* Kereskedő Urnál, a' Váczi uttzában a' veres rák czimerű háznál, és ezen Urnak *Debreczeni's Kolosvári* bóltjaiban. Ezen kívül talál-tatik *Miskolczon* Leska Antal, *Selmetzen* Kron Antal; *Pofonban* Ramaletter Uraknál. — *Bétsben* a' Péter temploma piacznán a' 604 számú háznál, egy különös bólt vagon, a' mellyben ezen Sónál egyéb semmi sem árultatik.

Miként és minémű nyavalyákban lehetssen ezen Magy. Országai tudállatos Sóval élni, a' jövő alkalmatossággal fogjuk elő adni.

D. D. S.